رویش روان شناسی، سال۱۴، شماره ۴، شماره پیاپی ۱۰۹، تیر ۱۴۰۴
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),14(4), 2025

پیش بینی رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در دانش آموزان

Prediction of deviant behaviors based on childhood traumas and external locus of control in students

مرضیه میرلوحی
دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران.
لیلا خواجه پور (نویسنده مسئول)
استادیار، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران.
عماد یوسفی
استادیار، گروه روانشناسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش بینی رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در دانش آموزان بود. روش پژوهش توصیفی- همبستگی بود. جامعهٔ پژوهش را کلیه دختر و پسر مناطق ۲۲ گانه شهر تهران در سال ۱۴۰۲- ۱۴۰۱ تشکیل دادند که از بین آنها به صورت تصادفی خوشه‌ای ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای این پژوهش شامل پرسشنامه رفتارهای انحرافی آیبرگ و همکاران (۱۹۷۸، ECBI)، ترومای دوران کودکی برنستاین و همکاران (۲۰۰۳، CTQ) و منبع کنترل راتر و همکاران (۱۹۶۶، LCQ) بود. روش تحلیل داده‌ها، تحلیل رگرسیون همزمان بود یافته‌ها نشان داد که تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی قابلیت پیش‌بینی رفتارهای انحرافی در نوجوانان را دارد (P<۰/۰۵) و در مجموع ۱۷/۹ درصد واریانس رفتار انحرافی را تبیین می‌کنند. از یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در رفتارهای انحرافی در نوجوانان نقش اساسی دارند.

واژه‌های کلیدی: *رفتارهای انحرافی، منبع کنترل بیرونی، تروماهای دوران کودکی.*

Marzieh Mirlohi
Ph.D. Student, Department of Psychology, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran.
Leila Khajehpour *
Assistant Professor, Department of Educational Sciences and Psychology, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran.
khajepoor24@gmail.com
Emad Yousefi
Assistant Professor, Department of Psychology. Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran.

Abstract

The purpose of this research was to predict deviant behaviors based on childhood traumas and the source of external control in students. The research method was descriptive-correlation. The research community consisted of all boys and girls from 22 districts of Tehran in 2022-2023, from which 384 people were randomly selected as a sample. The tools of this research included Ayberg et al.'s deviant behavior questionnaire (1978, ECBI), Bernstein et al.'s childhood trauma (2003, CTQ), and Rutter et al.'s locus of control (1966, LCQ). The data analysis method was simultaneous regression analysis. The findings showed that childhood traumas and external control sources can predict deviant behaviors in adolescents (P<0.05) and in total 17.9% of the variance of deviant behavior. They explain that from the findings, it can be concluded that childhood traumas and external sources of control play an essential role in deviant behaviors in adolescents.

Keywords: *Deviant behaviors, External Source of Control, Childhood Traumas.*

نوع مقاله : پژوهشی | **دریافت : اردیبهشت ۱۴۰۳** | **پذیرش: خرداد ۱۴۰۳** | **ویرایش نهایی: تیر ۱۴۰۴**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

مقدمه

نوجوانی به‌عنوان مرحله‌ای از تحول که محدودهٔ سنی ۱۰ تا ۱۹ سال را در برمی‌گیرد، نه‌تنها ازنظر بلوغ جسمانی و تحول روان‌شناختی مرحله‌ای بحرانی است، بلکه مرحلهٔ اوج بروز اختلالات روانی نیز تلقی می‌شود (یانگ[۱] و همکاران، ۲۰۲۴). یافته‌های همه‌گیرشناسی نشان از شیوع بالای رفتارهای انحرافی[۲] در میان افراد بخصوص نوجوانان دارد (اوربان[۳] و همکاران، ۲۰۲۴). رفتار انحرافی به رفتاری گفته می‌شود که افراد یک گروه به‌وسیله آن، هنجارهای جامعه‌ای که در آن هستند را نقض می‌کنند. این رفتارها شامل رفتارهایی مثل دزدی، مصرف مواد، فرار، تجاوز و خشونت می‌شوند (چن[۴] و همکاران، ۲۰۲۴). میزان شیوع و بروز رفتارهای انحرافی به میزان زیادی در دوره نوجوانی و بزرگ‌سالی افزایش می‌یابد (آمیدجون و دیلیپورا[۵]، ۲۰۲۳). شیوع بالای رفتارهای انحرافی در این گروه سنی احتمالاً به دلیل تغییرات زیستی، شناختی و اجتماعی است (چیمانو[۶]، ۲۰۲۳). توانایی کنترل شناختی در دوره نوجوانی به‌اندازه کافی رشد پیدا نکرده و همین مسئله آنان را در برابر رفتارهای انحرافی آسیب‌پذیرتر می‌کند (تران[۷] و همکاران، ۲۰۲۱).

رفتار انحرافی در نوجوانی با افزایش مصرف مواد، جرم، اختلافات خانوادگی، اختلال در عملکرد تحصیلی و افزایش احتمال مرگ غیرطبیعی (خودکشی و سوءمصرف مواد) در بزرگ‌سالی همراه است (اسکوک[۸] و همکاران، ۲۰۲۱). انواع عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی رفتار انحرافی در نوجوانان را پیش‌بینی می‌کنند (شارما[۹] و همکاران، ۲۰۲۱). یکی از عواملی که به نظر می‌رسد بتواند رفتار انحرافی در نوجوان را پیش‌بینی کند، ترومای‌های دوران کودکی[۱۰] است (کروگر[۱۱]، ۲۰۲۴).

ترومای یک واقعه یا تجربه است که از نظر هیجانی نگران‌کننده و مخرب است و مانع از توانایی فرد برای مقابله می‌شود (کلینگر-کونینگ[۱۲] و همکاران، ۲۰۲۴). بر اساس راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (DSM-5)[13] ناملایمات و وقایع آسیب‌زای کودکی به آزار جسمانی، آزار جنسی، غفلت و آزار روان‌شناختی تقسیم می‌شود. سوءاستفاده‌ی هیجانی[14]، سوءاستفاده‌ی فیزیکی[15]، سوءاستفاده‌ی جنسی[16]، غفلت هیجانی[17] و غفلت فیزیکی[18]، ازجمله مصادیق مهم آسیب‌ها و ناملایمات اوان کودکی هستند (فریون[۱۹] و همکاران، ۲۰۲۴). ترومای بین فردی ممکن است در اوایل سال‌های کودکی تحت عنوان ترومای کودکی رخ دهد که در چارچوب روابط بین فردی شامل مواجهه با اشکال مراقبتی والدین و فرزند قرار می‌گیرد و در قالب سوءاستفاده و غفلت طولانی‌مدت والد و مراقب است (آکسان[۲۰] و همکاران، ۲۰۲۴).

افرادی که تجربه‌ی بدرفتاری در سال‌های اولیه‌ی زندگی خود داشته‌اند، مشکلات سلامت روان بیشتری دارند (گوری[۲۱] و همکاران، ۲۰۲۴). یافته‌های پژوهشی اخیر نشان می‌دهد بزرگ‌سالانی که بدرفتاری‌های بیشتری را در اوان کودکی‌شان گزارش کردند، ریسک بالاتری از ابتلا به انواع اختلالات روانی ازجمله افسردگی، اضطراب، اعتیاد به الکل و حشیش، مشکلات رفتاری و صدمه به خود نشان می‌دهند (فابریس[۲۲] و همکاران، ۲۰۲۴). در یک مطالعه طولی توسط وانگ[۲۳] و همکاران (۲۰۲۳) مشاهده شد که شدت ترومای‌های دوران کودکی، سطوح بالاتری از پریشانی روان‌شناختی و رفتار انحرافی را در بزرگ‌سالی به دنبال خواهد داشت. ترومای‌های دوران کودکی پیامدهای شدید

1 Yang
2. Deviant behaviors
3 Orban
4 Chen
5 Umidjon, Dilyora
6 Chimanov
7 Tran
8 Skok
9 Sharma
10 Childhood traumas
11 Krüger
12 Klinger-König
13 Diagnostic and Statisti- cal Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5)
14 emotional abuse
15 physical abuse
16 sexual abuse
17 emotional neglect
18 physical neglect
19 Frewen
20 Aksan
21 Gori
22 Fabris
23 Wang

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

و پایدار روان‌شناختی مانند شرم، حقارت، خشم، بی‌ارزشی و بازداری هیجانی (چن[1] و همکاران، ۲۰۲۳)، اختلال‌های خلقی (زونگ[2] و همکاران، ۲۰۲۳)، اضطراب (دی بلس[3] و همکاران، ۲۰۲۳)، حرمت خود پایین (کای[4] و همکاران، ۲۰۲۳) و رفتارهای پرخطر (هانگ[5] و همکاران، ۲۰۲۳) را به دنبال خواهد داشت.

متغیر دیگری که به نظر می‌رسد بتواند رفتار انحرافی را پیش‌بینی نماید؛ منبع کنترل بیرونی[6] است (مارکوویزکی و شافران[7]، ۲۰۲۳). سازه منبع کنترل درونی در مقابل کنترل بیرونی ریشه در نظریه یادگیری اجتماعی دارد که توسط راتر در سال ۱۹۶۶ مطرح گردید، که مطابق آن افراد این تمایل را دارند که برای موفقیت و یا شکست‌های خودشان عوامل درونی و یا بیرونی را مطرح نمایند (ویجایا و باسیت[8]، ۲۰۲۴). چنانچه فرد احساس کند که رویدادهای زندگی و پیامدهای رفتاری او تحت کنترل خودش است و نسبت به آن‌ها احساس مسئولیت می‌کند، دارای منبع کنترل درونی است و درصورتی‌که احساس کند رویدادهای زندگی و پیامدهای رفتاری او توسط عوامل بیرونی کنترل می‌شود، منبع کنترل بیرونی است (نوویاندای[9] و همکاران، ۲۰۲۴).

به‌طورکلی کنترل درونی میزان باور فرد به کنترل اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد را توصیف می‌کند و کنترل بیرونی، باور فرد به اینکه اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، نتیجه عوامل بیرونی مانند تقدیر و شانس است. درواقع منبع کنترل اعتقاد به توانایی‌های خود برای کنترل چیزهایی است که در زندگی اتفاق میافتد (لیاس[10] و همکاران، ۲۰۲۴). خان[11] و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که منبع کنترل پیش‌بینی کننده خوبی برای رفتارهای انحرافی است. همچنین در مطالعات تربیتی ارتباط معنادار رفتارهای انحرافی با منبع کنترل گزارش‌شده است (آزاهراح[12] و همکاران، ۲۰۲۳).

یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهند برخی از نوجوانان، ناراحتی‌های روانی و تناقضات درونی خود را به‌وسیله رفتارهای انحرافی بیان می‌کنند تا هیجانات منفی را از خود دور کنند. بااینکه محققان در سال‌های اخیر، رفتارهای پرخطر در نوجوانان را موردتوجه قرار داده‌اند، اما هنوز اطلاعات کمی درباره این رفتارهای انحرافی وجود دارد. همچنین درباره میزان شیوع رفتارهای انحرافی در نمونه‌های غیر بالینی اطلاعات دقیقی در دست نیست. با وجود افزایش آمار رفتارهای انحرافی در ایران، متأسفانه پژوهش داخلی در زمینه پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی وجود ندارد. با توجه به کمبود پژوهش‌های داخلی در زمینه رفتارهای انحرافی و با توجه به اهمیت حمایت مناسب از قشر آسیب‌پذیر جامعه یعنی نوجوانان؛ هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در دانش آموزان بود.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانش آموزان دختر و پسر مناطق ۲۲ گانه شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲- ۱۴۰۱ بود. تعداد جامعه با توجه به آمار به دست آمده از آموزش و پرورش شهر تهران، ۲۰۰ هزار نفر گزارش شد. روش نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی خوشه‌ای انجام شد که ۵ منطقه ۹، ۱۱، ۷، ۱۵ و ۱۹ انتخاب شدند و حداقل حجم نمونه نیز با توجه به جدول مورگان ۳۸۴ نفر گزارش شد. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بود از دانش‌آموز مقطع متوسطه بودن، رضایت از شرکت در پژوهش و برخورداری از سلامت جسمی و ملاک‌های خروج از پژوهش نیز عبارت بودند از پاسخ‌گویی ناقص به پرسشنامه‌ها و انصراف از ادامه پاسخگویی بود. از ملاحظات اخلاقی این پژوهش می‌توان به این موارد اشاره کرد که پژوهشگر پس از ارائه توضیحاتی در خصوص نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها، اهداف پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات، پرسشنامه‌ها را در اختیار شرکت‌کنندگان قرارداد. پژوهشگر به شرکت‌کنندگان این اختیار را داد که هرزمانی که مایل باشند می‌توانند از پژوهش خارج شوند. برای کنترل اثر ترتیب و خستگی دو فرم

1 Chen
2 Zhong
3 de Bles
4 Cai
5 Hong
6 External control source
7 Markovizky, Shafran
8 Wijaya, Basit
9 Noviandari
10 Ilyas
11 Khan
12 Azzahra

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

متفاوت از پرسشنامه‌ها تنظیم و اجرا شد. داده‌های حاصل از پژوهش با استفاده از SPSS ویراست ۲۶ و روش آماری تحلیل رگرسیون همزمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار سنجش

رفتارهای انحرافی[1] (ECBI): این ابزار یک ابزار خود گزارشی و ۳۶ گویه‌ای است که در ۱۹۷۸ توسط آیبرگ و راس[2] به‌منظور اندازه‌گیری رفتارهای مشکل‌ساز و ایذایی رایج در کودکان و نوجوانان ۱۶-۲ سال طراحی‌شده است. این سیاهه در مقیاس ۷ امتیازی لیکرت از «هرگز» تا «همیشه» نمره‌گذاری می‌شود. سازندگان این مقیاس ویژگی‌های روان‌سنجی شامل پایایی و روایی را بررسی و برای محاسبه پایایی از آلفای کرونباخ استفاده کرده‌اند که ضریب آن را ۰/۸۰ و میزان روایی محتوایی آن ابزار را ۰/۹۶گزارش کردند (سورسا[3] و همکاران، ۲۰۱۹). این ابزار در ایران نیز روا سازی شده است که میزان روایی محتوایی آن ۰/۷۶ و میزان پایایی این آزمون به روش آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۰/۹۳ به دست آمد (حاجی سیدرضی و همکاران، ۱۳۹۱). آلفای کرونباخ گزارش شده در پژوهش حاضر نیز ۰/۸۶۳ بود.

پرسشنامه ترومای دوران کودکی[4] (CTQ): این پرسشنامه به‌منظور ارزیابی غفلت و سوء رفتار هیجانی با کودک توسط برنستاین[5] و همکاران (۲۰۰۳) ساخته‌شده است که ۲۸ آیتم دارد و از آزمودنی خواسته می‌شود تا فراوانی بدرفتاری‌های دوران کودکی توسط والدین را بر روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت درجه‌بندی کنند. نمرات بالا در پرسشنامه نشان‌دهنده تروما یا آسیب بیشتر و نمرات کمتر نشانه آسیب یا ترومای دوران کودکی کمتر است. دامنه نمرات برای هر یک از زیر مقیاس‌ها ۵ تا ۲۵ و برای کل پرسشنامه ۲۵ تا ۱۲۵ است. سؤال‌های ۱۰، ۱۶ و ۲۲ به‌منظور سنجش روایی یا انکار مشکل در دوران کودکی است. اگر مجموع پاسخ‌های داده‌شده به این سؤالات بالاتر از ۱۲ باشد با احتمال زیادی پاسخ‌های فرد نامعتبر است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه بر روی گروهی از نوجوانان برای ابعاد سوءاستفاده عاطفی، جسمی، جنسی و عفلت عاطفی به ترتیب برابر ۰/۸۷، ۰/۸۶، ۰/۹۵ و ۰/۸۹ بود. همچنین روایی هم‌زمان آن با درجه‌بندی درمانگران از میزان تروماهای کودکی در دامنه ۰/۵۹ تا ۰/۷۸ گزارش‌شده است (برنستاین و همکاران، ۲۰۰۳). گروسی و همکاران (۲۰۰۹) این پرسشنامه را در نمونه ایرانی بررسی کردند و پایایی نمره کل و خرده مقیاس‌ها را با استفاده از آلفای کرونباخ را بالاتر از ۰/۷۰ و روایی واگرای پرسشنامه را با پرسشنامه سلامت عمومی با مقدار ضریب همبستگی بالاتر از ۰/۳۲ گزارش کردند (بهروزی و همکاران، ۱۴۰۲). آلفای کرونباخ گزارش‌شده در پژوهش حاضر نیز ۰/۸۶ بود.

پرسشنامه منبع کنترل[6] (LCQ): این پرسشنامه توسط راتر[7] در سال ۱۹۶۶ برای ارزیابی انتظارات تعمیم‌یافته فرد در زمینه کنترل درونی یا بیرونی، تهیه‌شده است. این مقیاس یک پرسشنامه ۲۹ ماده‌ای است که هر ماده دارای دو جمله به‌صورت (A) و (B) است که دریکی مقیاس کنترل درونی و در دیگری مقیاس کنترل بیرونی قرار دارد. ۶ ماده از ۲۹ ماده به‌صورت خنثی است که برای پوشیده نگه‌داشتن منظور پرسشنامه، از آزمودنی به‌کاربرده شده است. نمره‌گذاری این آزمون با شمارش جواب‌های کنترل درونی از ۲۳ ماده است که نمره ۹ یا بالاتر نشانه منبع کنترل بیرونی و نمره کمتر از ۹ نشانه منبع کنترل درونی است. سؤالات الف نمره یک و سؤالات ب نمره صفر می‌گیرند (راتر، ۱۹۶۶). در مطالعات راتر میزان ضریب باز آزمایی برای یک ماه بین ۰/۴۰ تا ۰/۸۳ گزارش‌شده است. روایی صوری آن نیز مورد تأیید قرارگرفته است (راتر، ۱۹۹۶). یاریاری و همکاران (۱۳۸۶) ضریب پایایی پرسشنامه را با استفاده از روش تنصیف ۰/۸۱ گزارش کرد. همچنین روایی این پرسشنامه را با روایی ملاک همزمان با منبع کنترل نویکی استریکلندر به‌عنوان ملاک ۰/۳۹ گزارش شد (اصغرشایان و همکاران، ۱۴۰۲). آلفای کرونباخ گزارش‌شده برای منبع بیرونی ۰/۸۹۴ و برای منبع کنترل درونی ۰/۸۸۶ بود.

یافته ها

میانگین سن گزارش‌شده برای نمونه پژوهش حاضر ۰/۸۵۶± ۱۷/۳ گزارش شد. حداقل سن شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۱۶ و حداکثر سن ۱۸گزارش شد. از ۳۷۰ شرکت‌کننده در پژوهش حاضر ۲۰۷ نفر (۵۹/۱ درصد) دختر و ۱۶۳ نفر (۴۶/۵ درصد) نیز پسر بودند. نتیجه یافته‌های توصیفی پژوهش در جدول ۱ ارائه‌شده است.

1 Eyberg Child Behavior Inventory (ECBI)
2 Eyberg, Ross
3 Sorsa
4 . Childhood Trauma Questionnaire (CTQ)
5. Bernstein
6 . Locus of Control Questionnaire
7 . Rotter

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

جدول ۱. مشخصه‌های آماری متغیرها و ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرها

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. سوءاستفاده جنسی	۱						
۲. سوءاستفاده جسمی	۰/۲۰**	۱					
۳. سوءاستفاده عاطفی	۰/۲۴**	۰/۰۹	۱				
۴. غفلت عاطفی	۰/۲۴**	۰/۱۹**	۰/۱۰	۱			
۵. غفلت جسمی	۰/۲۸**	۰/۱۹**	۰/۱۹**	۰/۳۵**	۱		
۶. منبع کنترل بیرونی	-۰/۰۸	-۰/۱۳	-۰/۰۹	-۰/۳۲**	-۰/۳۲**	۱	
۷. رفتارهای انحرافی	۰/۴۳**	۰/۲۲**	۰/۳۰**	۰/۴۸**	۰/۴۱**	۰/۳۴**	۱
میانگین	۱۳/۱	۱۳/۴	۱۳/۲	۱۳/۷	۱۰/۵	۱۰/۵	۱۴۷/۴
انحراف استاندارد	۴/۸۱	۴/۶۲	۴/۸۸	۵/۱۵	۳/۸۱	۳/۸۱	۱۹/۷
چولگی	-۰/۴۳	-۰/۱۵	۱/۱۳	۰/۸۳	۰/۶۴	-۰/۷۳	۰/۴۵
کشیدگی	۰/۲۱	-۰/۶۸	۰/۸۶	۱/۲۳	۰/۸۰	-۰/۲۴	۰/۶۹

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد که بین سوءاستفاده جنسی، سوءاستفاده جسمی، سوءاستفاده عاطفی، غفلت عاطفی، غفلت جسمی و منبع کنترل بیرونی با رفتارهای انحرافی در سطح ۰/۰۱ رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد (p<۰/۰۱)؛ نتایج آزمون کالموگراف – اسمیرنف برای سوءاستفاده جنسی (۰/۰۶۹)، سوءاستفاده جسمی (۰/۰۵۶)، سوءاستفاده عاطفی (۰/۰۴۹)، غفلت عاطفی (۰/۰۷۶)، غفلت جسمی (۰/۰۶)، منبع کنترل بیرونی (۰/۰۵۷)، و تنظیم شناختی مثبت (۰/۰۵۱) و منبع کنترل بیرونی (۰/۰۶۳) بزرگ‌تر از ۰/۰۵گزارش شد (p>۰/۰۵). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که توزیع نمرات متغیرهای پژوهش نرمال است. لذا استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه جهت بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش بلامانع است. همچنین آماره دوربین واتسون نیز ۱/۸۳ گزارش شد که چون مقدار آن بین ۱/۵ تا ۲/۵ است؛ تائید می‌شود.

جدول ۲. خلاصه مدل رگرسیون چندگانه تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در پیش‌بینی رفتارهای انحرافی دانش آموزان

	متغیر پیش‌بین	R	R^2 Adjusted
رفتارهای انحرافی	سوءاستفاده جنسی سوءاستفاده جسمی سوءاستفاده عاطفی غفلت عاطفی غفلت جسمی منبع کنترل بیرونی	۰/۴۲۳	۰/۱۷۹

جدول (۲) نشان می‌دهد در تحلیل رگرسیون، تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی با رفتارهای انحرافی دارای همبستگی چندگانه هستند که مقدار ضریب همبستگی برای رفتارهای انحرافی برابر با ۰/۴۲۳ است. با توجه به مقدار مجذور ضریب همبستگی در رفتارهای انحرافی (۰/۱۷۹) حدود ۱۷/۹ درصد از واریانس رفتارهای انحرافی توسط تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی پیش‌بینی می‌شود.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در پیش‌بینی رفتارهای انحرافی

متغیرهای ملاک	متغیر پیش‌بین	B	Beta	t	P
		۵۰/۷		۹/۳۱	۰/۰۰۱
	سوءاستفاده جنسی	۰/۴۱۱	۰/۱۰۱	۲/۱۸	۰/۰۳
	سوءاستفاده جسمی	۰/۲۴۱	۰/۱۰۹	۲/۱۶	۰/۰۳۱

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

رفتارهای انحرافی	سوءاستفاده عاطفی	۰/۳۶۴	۰/۱۲۱	۲/۳۹	۰/۰۱۷
	غفلت عاطفی	۰/۳۶۴	۰/۱۱۹	۲/۲۱	۰/۰۲۷
	غفلت جسمی	۰/۴۲۰	۰/۱۳۵	۲/۲۵	۰/۰۱۲
	منبع کنترل بیرونی	۰/۵۶۴	۰/۱۲۳	۲/۳۱	۰/۰۱

طبق جدول (۳) نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه با روش هم‌زمان نشان داده است که زیر مؤلفه‌ی سوءاستفاده جنسی (β=۰/۱۰۱، p<۰/۰۵)، سوءاستفاده جسمی (β=۰/۱۰۹، p<۰/۰۵)، سوءاستفاده عاطفی(β=۰/۱۲۱، p<۰/۰۵)، غفلت عاطفی (β=۰/۱۱۹، p<۰/۰۵)، غفلت جسمی (β=۰/۱۳۵، p<۰/۰۵)، تنظیم شناختی مثبت (β= ۰/۴۲۸، p<۰/۰۵) و منبع کنترل بیرونی (β= ۰/۱۲۳، p<۰/۰۵) توان پیش‌بینی رفتارهای انحرافی را دارد. معادله رگرسیون برای پیش‌بینی رفتارهای انحرافی به شرح زیر است.

(منبع کنترل بیرونی)۰/۱۲۳+(غفلت جسمی)۰/۱۳۵+ (غفلت عاطفی)۰/۱۱۹+ (سوء استفاده عاطفی)۰/۱۲۱+(سوء استفاده جسمی)۰/۱۰۹+ (سوء استفاده جنسی) ۰/۱۰۱+۵۰/۷=Y (رفتارهای انحرافی)

طبق معادله رگرسیون، به ازای هر واحد استاندارد که بر حوزه سوءاستفاده جنسی، سوءاستفاده جسمی، سوءاستفاده عاطفی، غفلت عاطفی، غفلت جسمی و منبع کنترل بیرونی افزوده می‌شود؛ به ترتیب به میزان ۰/۱۰۱، ۰/۱۰۹، ۰/۱۲۱، ۰/۱۱۹ و ۰/۱۳۵ و ۰/۱۲۳ بر میزان رفتارهای انحرافی افزوده می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در دانش آموزان انجام شد. یافته حاصل نشان داد تروماهای دوران کودکی توان پیش‌بینی رفتارهای انحرافی در دانش‌آموزان را دارد. یافته حاصل با نتیجه پژوهش کروگر و همکاران (۲۰۲۴)، فریون و همکاران (۲۰۲۴)، فابریس و همکاران (۲۰۲۴)، وانگ و همکاران (۲۰۲۳) و هانگ و همکاران (۲۰۲۳) همسو بود. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت که سوءاستفاده‌های دوره کودکی می‌تواند دید و نظر کودک را نسبت به خود و جهان اطراف تغییر دهد. مخصوصاً قربانی شدن در این دوره می‌تواند باعث بیش از حد محتاط شدن، نگرانی بیش‌ازحد در مورد جسم خود و پیش‌بینی بیش‌ازحد خطر در مراحل بعدی زندگی شود که این خود می‌تواند ابتلا به انواع اختلالات اضطرابی و رفتارهای انحرافی را در فرد پیش‌بینی کند (فابریس و همکاران، ۲۰۲۴).

همچنین هرچقدر فرد در دوران کودکی مورد آزار جنسی و جسمی قرارگرفته باشد در مواجهه با شرایط سخت و دردآور زندگی، ابعادی از شخصیتش را که برایش دوست‌داشتنی نیستند موردانتقاد سخت‌گیرانه قرار داده و به‌جای حمایت از خود در شرایط بحرانی، با کاستی‌هایش به‌ملایمت و آرامی رفتار نمی‌کند و با خود به زبانی صحبت می‌کند که ازلحاظ هیجانی لحنی حمایتی ندارد و درواقع طرحواره‌های منفی آن‌ها در این مواقع فعال می‌شود (کروگر و همکاران، ۲۰۲۴) که ارتباط مستقیم تروماهای دوران کودکی و رفتارهای انحرافی را قابل توجیه می‌کند. در تبیین دیگر می‌توان گفت که تروماهای دوران کودکی حاوی اطلاعاتی است مبنی بر اینکه افراد مهم زندگی به‌موقع و به‌اندازه کافی در دسترس نبودند تا نیازهای کودک را برآورده کنند و بدین ترتیب زمینه شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار برای رفتارهای انحرافی را فراهم می‌آورند (هانگ و همکاران، ۲۰۲۳).

یافته حاصل نشان داد که رفتارهای انحرافی براساس منبع کنترل بیرونی در دانش آموزان قابل پیش‌بینی است. یافته حاصل با نتایج پژوهشگرانی چون نوویانداری و همکاران (۲۰۲۴)، مارکوویزکی و همکاران (۲۰۲۳)، خان و همکاران (۲۰۲۳) و آزاهراح و همکاران (۲۰۲۳) همسو بود. در تبیین یافته حاصل می‌توان گفت که افرادی با منبع کنترل بیرونی منبع تقویت را در لطف دیگران و شانس دیده و خود را ناتوان از آن می‌پندارند. با توجه به آنچه بیان شد، منبع کنترل تأثیر مهمی بر رفتار دارد به‌گونه‌ای که افراد با منبع کنترل بیرونی باور دارند که رفتارها یا مهارت‌های آن‌ها در تقویت دریافتی اثری ندارد، درنتیجه برای بهبود موقعیت خود تلاشی نمی‌کنند زیرا به منبع کنترل زندگی خود در زمان حال یا آینده باور چندانی ندارند. لذا، این افراد چون رفتارهای انحرافی (به دلیل گرایش به شانس و...) بیشتری دارند؛ ممکن است با حوادث بیشتری روبه‌رو شوند (خان و همکاران، ۲۰۲۳).

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

افرادی که منبع کنترل بیرونی دارند ممکن است به عوامل استرس‌زا با درگیر شدن در اجتناب تجربه‌ای و راهبردهایی مانند نگرانی، سرگیجه، سرکوب فکر، حواس‌پرتی و غیره واکنش نشان دهند. به‌این‌ترتیب، آشفتگی معمولاً حفظ و تقویت می‌شود، به‌طوری‌که توجه افراد بر روی حل مسئله متمرکز نیست و مشکل به سمت حل شدن پیش نخواهد رفت و تاب‌آوری کمتری را در مقابله با مشکل از خود نشان می‌دهند (لیاس و همکاران، ۲۰۲۴) که این خود توجیهی بر پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس منبع کنترل بیرونی است. هنگامی‌که افراد با منبع کنترل بیرونی فرسودگی و خستگی هیجانی را تجربه می‌کنند، ممکن است احساس بدبینی و آشفتگی را به‌عنوان استراتژی اجتناب تجربه‌ای به‌کارگیرند که در درازمدت وضع را بدتر می‌کند؛ افرادی با منبع کنترل بیرونی توانایی کمتری در تحمل دردهای جسمانی و روانی خوددارند و در هنگام استرس، دوره‌های کندتر بهبودی از خود نشان می‌دهند و احتمال گرایش به رفتارهای انحرافی دارند (مارکوویزکی و همکاران، ۲۰۲۳). افرادی که منبع کنترل بیرونی دارند نمی‌توانند مشکلات و موقعیت‌های جدید را در سطوح مختلف بررسی کرده و گزینه‌ها و ایده‌های جایگزین را ارائه کنند و تحمل تعارض در آن‌ها کمتر است؛ افرادی که از منبع کنترل بیرونی برخوردارند، به‌سختی می‌توانند یادگیری‌های اولیه خود را فراموش کنند، آن‌ها بر یادگیری‌های قبلی خود که پیامدهای منفی برایشان دارد پافشاری می‌کنند و این پافشاری به سازگاری آن‌ها با شرایط جدید آسیب می‌رساند و گرایش آن‌ها را به رفتارهای انحرافی بیشتر می‌کند (آزاهراح و همکاران، ۲۰۲۳).

به طورکلی نتایج حاکی از این بود که رفتارهای انحرافی بر اساس تروماهای دوران کودکی و منبع کنترل بیرونی در دانش‌آموزان قابل پیش‌بینی بود. این پژوهش خالی از محدودیت نبوده است. محدودیت نخست این مطالعه استفاده از روش خود گزارشی و کاربرد پرسشنامه است. محدودیت دیگر این پژوهش مربوط به قلمرو مکانی و زمانی مطالعه است لذا نمی‌توان یافته‌های آن را به دانش آموزان سایر شهرها تعمیم داد. محدودیت دیگر این پژوهش مربوط به روش پژوهشی است. در این مطالعه به بررسی روابط علی و همچنین همبستگی بین متغیرها پرداخته شد اما به دست آوردن این یافته‌ها با استفاده از سایر روش‌های پژوهش مانند مداخلات روان‌شناختی می‌تواند مورد ملاحظه قرار گیرد. با توجه به این‌که این پژوهش به‌صورت همبستگی اجراشده است، لذا جهت کسب نتایج دقیق‌تر پیشنهاد می‌شود ارتباط این متغیرها با بهره‌گیری از سایر روش‌ها نیز اجرا شوند.

منابع

اصغرشایان، پ؛ خیری، ا؛ بیاضی، ن؛ اصغرشایان، ب؛ اصغرشایان ف. (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش مهارت‌های حل مسئله بر اضطراب امتحان، خودکارآمدی و منبع کنترل دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه. *رویش روان شناسی*،۱۲ (۵)،۲۱۲-۲۰۳. http://frooyesh.ir/article-1-4337-fa.html

بهروزی، ح؛ پاکدامن، م؛ صاحبدل، ح. (۱۴۰۲). پیش‌بینی امنیت روانی دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه بر اساس ترومای کودکی و خطاهای شناختی. *رویش روان شناسی*، ۱۲ (۶)،۱۴۰-۱۳۳. http://frooyesh.ir/article-1-4728-fa.html

حاجی سیدرضی، ح؛ ازخوش، م؛ طهماسیان، ک؛ بیات، م؛ بیگلریان، ا. (۱۳۹۱). معناداری اثربخشی آموزش والدین کودکان نافرمان بر روش های فرزندپروری مادران و مشکلات رفتاری کودکان. *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۸(۳۲)، ۳۹۰-۳۷۳. https://ensani.ir/fa/article/318846/

Aksan, N., Guzick, A. G., Taylor, L., Richmond, R., Liberzon, I., Cross, J., ... & Nemeroff, C. B. (2024). Evaluating traumatic event scoring schemas for their predictive value to concurrent diagnostic profiles: Texas Childhood Trauma Research Network. *Journal of affective disorders*, *345*, 94-102. https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.10.092

Azzahra, F., Karina, A., & Digdowiseiso, K. (2023). Pengaruh Locus Of Control, Organizational Commitment Dan Turnover Intention Terhadap Perilaku Menyimpang Auditor (Dysfunctional Audit Behavior). *Management Studies and Entrepreneurship Journal (MSEJ)*, *4*(6), 8690-8698. https://doi.org/10.37385/msej.v4i6.3624

Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., ... & Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. Child abuse & neglect, 27(2), 169 - 190. https://doi.org/10.1016/S0145 -2134(02)00541 - 0

Cai, J., Li, J., Liu, D., Gao, S., Zhao, Y., Zhang, J., & Liu, Q. (2023). Long-term effects of childhood trauma subtypes on adult brain function. *Brain and behavior*, *13*(5), e2981. https://doi.org/10.1002/brb3.2981

Chen, M., Wang, G., Sun, X., Meng, M., Jiang, Y., Sun, W., ... & Jiang, F. (2023). The effects of maternal prenatal depression on child mental health: The moderating role of maternal childhood trauma. *Journal of Affective Disorders*, *324*, 403-409. https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.12.109

Chen, Y., Guo, S., & Yu, Y. (2024). The relationship of real-life interpersonal difficulties and Chinese adolescents' online deviant behavior: a U-shaped mediated moderating effect of online morality. *Humanities and Social Sciences Communications*, *11*(1), 1-10. https://doi.org/10.1007/s10826-021-02055-6

Chimanov, A. (2023). Socio-psychological technologies for the prevention of deviant behavior and delinquency among adolescents. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, *3*(03), 30-37. https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue03-08

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]

de Bles, N. J., Pütz, L. E. H., Rius Ottenheim, N., van Hemert, A. M., Elzinga, B. M., Penninx, B. W. J. H., & Giltay, E. J. (2023). Childhood trauma and anger in adults with and without depressive and anxiety disorders. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *148*(3), 288-301. https://doi.org/10.1111/acps.13589

Fabris, M. A., Longobardi, C., Settanni, M., & Mastrokoukou, S. (2024). Childhood trauma and factors influencing primary school teachers' reporting of child abuse: Insights from Italy. *Child Abuse & Neglect*, *149*, 106631. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106631

Frewen, P., Vincent, A., & Olff, M. (2024). Childhood trauma histories in men and women assessed by the childhood attachment and relational trauma screen (CARTS) and the global psychotrauma screen (GPS): Results from the global collaboration on traumatic stress (GC-TS). *Child Abuse & Neglect*, *149*, 106610. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106610

Gori, A., Topino, E., Russo, S., & Griffiths, M. D. (2024). A pilot study on childhood trauma and love addiction: Exploring the mediation of unbalanced family functioning. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. https://doi.org/10.1037/tra0001669

Hong, A., Zhou, S., Yang, C., Liu, X., Su, S., & Wang, Z. (2023). Impact of childhood trauma on the abnormal functional connectivity of brain regions in the fear network model of panic disorder. *Journal of affective disorders*, *329*, 500-510. https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.02.128

Ilyas, S., Nazar, N., Hafeez, S., Arshad, S., & Adeeb, M. (2024). Locus of Control as Moderator between Work Motivation and Job Satisfaction among Bank Employees. *Journal of Health and Rehabilitation Research*, *4*(1), 412-418. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1244-2_39

Khan, A. (2023). Employees' Cyber Loafing And Performance In The Telecom Sector Of Pakistan: The Mediating Role Of Psychological Well-Being And The Moderating Role Of Internal Locus Of Control. *Journal of Positive School Psychology*, 794-812. https://doi.org/10.1177/21677026221149953

Klinger-König, J., Erhardt, A., Streit, F., Völker, M. P., Schulze, M. B., Keil, T., ... & Grabe, H. J. (2024). Childhood Trauma and Somatic and Mental Illness in Adulthood: Findings of the NAKO Health Study. *Deutsches Ärzteblatt International*, *121*(1), 1. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10916765/

Krüger, R. T. (2024). Pathological Deviant Behavior. In *Disorder-Specific Psychodrama Therapy in Theory and Practice* (pp. 533-545). Singapore: Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1111/famp.12972

Markovizky, M., & Shafran, Y. (2023). The Deviance and Relationship between Locus of Control, Control Ratio, and Self-Control. *Sociological Inquiry*. https://doi.org/10.1177/10790632231153635

Noviandari, T., Ratnawati, T., & Ahmad, N. N. (2024). The Influence Of External Locus Of Control, Professional Commitment, Complexity Of Tasks On Moral Reasoning And Dysfunctional Audit Behavior (Case Study Of Auditors In The Public Accounting Office Of Surabaya City). *International Journal of Economics, Business and Innovation Research*, *3*(01), 319-331. https://doi.org/10.70799/ijebir.v3i01.687

Orban, E., Li, L. Y., Gilbert, M., Napp, A. K., Kaman, A., Topf, S., ... & Ravens-Sieberer, U. (2024). Mental health and quality of life in children and adolescents during the COVID-19 pandemic: a systematic review of longitudinal studies. *Frontiers in Public Health*, *11*, 1275917. https://doi: 10.1007/s00787-023-02280-y

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs: General and applied*, *80*(1), 1. https://doi.org/10.1037/h0092976

Sharma, M. K., Anand, N., Kumar, K., Lenin Singh, R., Thakur, P. C., Mondal, I., & Kohli, T. (2021). Constructing the understanding of teenagers deviant use of cyberspace. *International Journal of Social Psychiatry*, *67*(8), 1068-1071. https://doi.org/10.1177/0020764020975790

Skok, N., Fomichev, I., & Zinenkova, A. (2021). Adolescents' Health Deviant Behavior in Modern Society. *Health Education and Health Promotion*, *9*(4), 343-349. http://hehp.modares.ac.ir/article-5-56095-en.html

Sorsa, J., Fontell, T., Laajasalo, T., & Aronen, E. T. (2019). Eyberg Child Behavior Inventory (ECBI): Normative data, psychometric properties, and associations with socioeconomic status in Finnish children. *Scandinavian journal of psychology*, *60*(5), 430-439. https://doi.org/10.1111/sjop.12541

Tran, T. H., Le, T. N. L., Nguyen, T. M., & Le, T. T. (2021). Relationships between models of family education and deviant behaviors among teenagers. In *Conference: International Psychological Applications Conference and Trends-2021*. https://doi.org/10.31887/DCNS.2011.13.4/cotte

Umidjon, Y., & Dilyora, A. (2023). Factors Influencing The Formation of Deviant Behavior In Adolescence. *Conferencea*, 89-93. https://doi.org/10.1093/cercor/bhad09

Wang, P., Xie, X., Chen, M., Zhang, N., Wang, W., Ma, S., ... & Liu, Z. (2023). Measuring childhood trauma in young adults with depression: a latent profile analysis. *Asian Journal of Psychiatry*, *80*, 103387. https://doi.org/10.1016/j.ajp.2022.103387

Wijaya, L. H., & Basit, A. (2024). The Effect of Job Satisfaction on Organizational Commitment Moderated by External Locus of Control. *JMET: Journal of Management Entrepreneurship and Tourism*, *2*(1), 10-20. https://doi.org/10.1080/14999013.2020.1842562

Yang, M., Si, S., Zhang, K., Xi, M., & Zhang, W. (2024). Bridging the relationship between physical exercise and mental health in adolescents based on network analysis. *PsyCh journal*. https://doi.org/10.1002/pchj.756

Zhong, Y., Huang, X., Chen, J., Li, Y., Li, Y., Chen, R., ... & Xu, Y. (2023). The role of only-child status in the effect of childhood trauma and parental rearing style on depressive symptoms in Shanghai adolescents. *Frontiers in psychiatry*, *14*, 1196569. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1196569

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOI: 10.66224/Rooyesh.14.4.133]